

SIYASİ COĞRAFYA SBÖ 3

BÖLÜM 1:

Siyaset ve coğrafya kelimelerinden oluşturulan **Siyasi Coğrafya**; Dünyanın tamamında, bir bölge ya da bir ülkesinde, fiziki, beşeri ve ekonomik olayların dağılışını, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçları gözetilerek, devlet politikaları ile işlerini düzenleme ve yürütmeye ilgili özel görüş veya anlayışları içeren bilim dalıdır.

Siyasi coğrafya, yeryüzünde meydana gelen siyasi oluşumların ve faaliyetlerin meydana geldikleri yer, neden ve biçimlerini, buldukları yerlerde ve dünya genelinde yarattıkları etkileri coğrafyanın temel ilkeleri çerçevesinde araştırıp, inceleyen sosyal coğrafya dalıdır."

"**Siyasi coğrafya**, yeryüzündeki siyasi bölgelerin dağılışını, siyasi bakımdan neden önem kazandıklarını veya geri planda kaldıkları hususunda rol oynayan coğrafi etkenler ile bunların mekan dahilinde karşılıklı ilişkilerini inceler.

Bir bütün olarak, dünyadaki siyasi bölgelerin dağılışı, siyasi coğrafyanın esas konusudur."

siyaset ve **politika** sözcükleri genellikle aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak, bu iki sözcük arasında küçük bir fark bulunmaktadır.

"*Belirli amaç ve hedeflere ulaşmak için bireysel ya da toplumsal olarak geliştirilen düşüncelerin uygulamaya koyulması yönünde gösterilen davranışlara **siyaset**, siyasetin uygulanması sırasında sergilenen çok yönlülüğe ise **politika** denilmektedir.*"

Sözcük anlamı olarak, **çok yüzlülük** anlamına gelen **politika**, "dürüstlük ilkesine bağlı kalarak, siyasette geniş bir vizyona sahip olunması; farklı düzey ve yapıdaki kitlelere benimsetilmeye çalışılacak siyasi fikirlerin değişik biçimlerde aktarılması" olarak algılanması gerekir.

Politikanın gerçek anlamı bu iken, "iktidarı veya yaptırım gücünü ele geçirmek amacıyla yerine getirilemeyecek vaatlerde bulunmak, halkı kandırmak ve toplum içinde kargaşa çıkarmak"

politika olarak algılanmaya başlamıştır...

Siyasetle politika arasındaki bu farka rağmen **siyasi coğrafya'** ya **politik coğrafya** (political geography) da denilmektedir.

Siyasi Coğrafyanın Tarihçesi

Coğrafyanın bilimsel bir kimlik kazanmasından sonra elde edilen her türlü bilgi aynı zamanda siyasi bir nitelik taşımıştır. Bu nedenle, siyasi coğrafyanın tarihçesi ilk çağa kadar inmekte, Herodot ve Aristogoras dönemleri esas alındığında da yaklaşık 2500 yıl öncesine kadar gidilmektedir.

Siyasi coğrafyanın bilimsel ve metodolojik bir yapıya kavuşması ise 18.YY.' dan itibaren gerçekleşmiş, özellikle sömürgecilik faaliyetleri ile I. ve II.Dünya savaşları sırasında dünyaya yön veren önemli olayların gerçekleşmesinde etkili olmuştur.

Askeri ve ekonomik bakımdan güçlü olan, kalabalık ülkelerin yayılma politikaları izlemesinin doğal olduğu yönündeki görüşlerin de etkisiyle hareket eden Almanya; Dünya savaşlarının çıkmasına sebep olmuştur.

İlk Çağda **Herodot**, **Aristogoras** ve **Strabon**'la başlayan, Orta Çağda **İbn-i Haldun** tarafından geliştirilerek, siyasi coğrafyanın temelini oluşturan görüşler;19. ve 20. yüzyılda, Almanya'da **Friedrich Ratzel**, **Rudolf Kjellen**, **Karl Haushofer**,

ABD'de **E. Churchill Semple**, **Alfred T. Mahan**, **Nicholas Spykman**,

İngiltere'de **Halford Mackinder**,

Fransa'da **Paul Vidal de la Blache** ve **Jean Brunhes**'in katkılarıyla yeni bir boyut kazanmıştır.

Ancak, bir bilim dalı olarak tanımlanmasında en önemli isim; **Friedrich Ratzel**'dir.

Friedrich Ratzel

1844-1904

Siyasî coğrafyanın kurucusu sayılan alman coğrafyacısıdır. Yazmış olduğu "Politik Coğrafya" isimli kitap, siyasi coğrafyanın ve konuyla ilgili fikirlerin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. "Ülke sınırları değişebilir ve genişleyebilir" görüşü ile genişleme politikalarına yer vermiş, bu görüşler, Hitler'e dayanak oluşturmuştur.

Ratzel'in başlıca görüşleri

Devletlerin sahası, kültür ile genişler. Devletin kültürünün yayılması o devlete yeni sahaların ilave edilmesine zemin hazırlamaktadır. Milletten kültürünün genişlemesi ile ülkesi genişler. Devletin saha kazanmasını sağlayan kültür unsurları içinde en önemlisi dildir. Dillerinin yayılması ile milletlerin kültürü, diğer ülkelerde yayılma, gelişme imkânı bulur.

Bazı belirtileri izleyerek genişleme... Bu belirtiler, saha genişletme arzusundan önce ortaya çıkar. Bunlardan bazıları, ticari faaliyetler, misyoner hareketleri, ideolojik faaliyetler...vb. Böylece, devletlerin sahalarını genişletmeleri ticarî, dinî ve ideolojik faaliyetlerinin doğal bir sonucudur.

Devletler, daha küçük üniteleri kendi içine katmak suretiyle gelişmektedir. Bu gelişmede, isteyerek veya zor kullanılarak, küçük siyasi üniteler genişleme gayesi güden devlete katılmakta veya bu devlet tarafından kapılmaktadır.

Sınır, devletin kenar organıdır. Bu nedenle devletin, gücünü, gelişmesini ve değişiklikleri yansıtır. Sınırlar, devletin sadece emniyetini değil, aynı zamanda gelişmesini ve saha kazanma yollarını belirleyen unsurlardır.

Gelişmek ve yayılmak isteyen devlet, siyasi bakımdan **kıymet ifade eden sahaları** ülkesine katmak ister. Bu değerli sahalar içinde, zengin zirai topraklar, ovalar, ulaşımaya uygun nehir ve göller ile bunların geniş vadileri, ticarete uygun limanlar, maden açısından zengin topraklar girmektedir.

Günümüzde bunlara petrol, doğal gaz yatakları ile askeri bakımdan (jeopolitik) önemli sahalar da eklenmiştir.

Ratzel'in ortaya koyduğu bu ilkelere göre devlet; ya alan kazanıp gelişecek ya da beslenemediği için, zayıflayıp hastalanacaktır.

Alman Birliği'nin kurulduğu, Bismark'ın idaresi altında kolonyal gelişmelerin düşünüldüğü devrede, bu fikirler Almanya'nın genişleme stratejisinin temeli gibidir.

Ratzel'in ortaya koyduğu devletin saha genişletme kanunları, **Emperyalizmin** esasını teşkil etmektedir. Devlet, küçük üniteleri "eriterek" genişleyecek, geliştikçe, çevresindekiler "küçüleceğinden" doğal olarak onları da eritecek ve sonuçta dünya hakimiyetini eline geçirecektir.

Ratzel, bunu şu şekilde ifade etmiştir; "**Bu Küçük Gezegende, Sadece Bir Devlet İçin Gerekli Yer Mevcuttur!**"

Siyasi Coğrafyanın Konusu ve İnceleme Alanı

Siyasi coğrafyanın esas konusu, devlet ile devletin bulunduğu yer arasındaki ilişkidir. Bu ilişki, devletin kurulduğu yerle bu alanın coğrafi koşullarına bağlı olarak farklılıklar gösterebilir.

Coğrafya ile Siyaset arasında bir bağ kuran Siyasi coğrafya, çok yönlü ve karmaşık konuları içermektedir.

Fiziki coğrafya bakımından doğal ortam özellikleri dikkate alınarak yapılan sınıflandırmalar, siyasi coğrafya açısından;

Devlet,

Millet ve

Siyasi bölgelere göre yapılmaktadır.

DEVLET;

Bir ülkeyi diğer ülkeler arasında temsil eden ve ülke içindeki yönetimi sağlayan kurumlar ile kadroların bütününe **devlet** denilmektedir.

Başka bir tanımla **devlet**, belirli bir ülke üzerinde, bir hükümetle temsil edilen siyasi bir otoriteye sahip, belirli bir hukuki düzen ve örgütlenme yapısına uyarak yaşayan insanlardan (toplumdan) meydana gelmiş en geniş siyasi birliktir.

Yeryüzündeki siyasi oluşumları, ülkelerin yönetimini üstlenmiş devletler, ülkelerdeki siyasî partilerle diğer siyasî örgütler ve uluslararası kuruluşlar oluşturmaktadır.

Çoğu kez eş anlamlı gibi kullanılan **ülke** ve **devlet** kavramları da birbirinden farklıdır.

Yeryüzünün bütünü veya bir parçası, hatta çok küçük bir kesimi coğrafi anlamda "**ülke**" kabul edilmektedir. Ortak değerlere sahip insan topluluklarının kendileri için yaşam alanı olarak seçtikleri ve sahiplendikleri alanlar, genelde bilinen ülkeleri oluşturmaktadır.

Yeni oluşan bir devletin resmi bir kimliğe sahip olması için, diğer devletler tarafından tanınması gerekir. Bu amaçla ilgili devletler bir araya gelerek uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde sınırlarla ilgili siyasi antlaşma ve protokolleri imzalamaktadırlar.

Siyasi coğrafyanın ilgilendiği konular

Siyasi coğrafyanın temel konularını hakimiyet teorileri oluşturmakla birlikte, çağımızın gelişmelerine paralel olarak giderek çeşitlenmekte ve günümüzde;

Devletlerin gruplandırılmasında etkili olan faktörler,

Devletler ile varsa bunların eski sömürgeleri arasındaki ilişkiler,

Devlet-Hükümet ve halk arasındaki ilişkiler,

Devletlerarası ilişki ve antlaşmaların dayanakları,

Sınırların oluşturulması ve korunmasıyla ilgili sorunlar,

Siyasi güçlerin, coğrafi mekan üzerindeki etkileri,

Seçim sonuçları ve bunda etkili olan faktörler...bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Jeopolitik

Jeopolitik, siyasi coğrafya ile yakından ilgili bir kavramdır. Zaman zaman, siyasi coğrafya ile eş anlamlı olarak kullanılmakla birlikte daha farklı bir anlamı bulunmaktadır.

Bir bölgenin coğrafi koşulları ile o bölgede uygulanan politikalar arasındaki ilişkileri inceleyen jeopolitik; kelime anlamı itibariyle "yer politikası" anlamına gelmektedir.

Jeopolitik, devletleri oluşturan ülkelerin, sahip oldukları coğrafi potansiyelleri esas alarak, dünya siyasetinde çeşitli politika ve stratejiler belirleyen siyasi coğrafyanın içinde yer alan bir daldır.

Bir başka ifadeyle jeopolitik, devletlerin gelişmesini, karakterini ve kaderini belirleyen coğrafi felsefe ve determinizme (belirlenimcilik) dayanan bir politikadır.

Jeopolitiğin bir bilim dalı olup, olmadığı halen bir tartışma konusu olmakla birlikte, genel olarak siyasi coğrafya içinde yer alan bir dal olarak görülmektedir.

Jeopolitiğin coğrafi unsurları

Coğrafi Konum:

Bir bölgenin enlem ve boylamlara göre yerküre üzerindeki yeri ve çevresiyle olan her türlü ilişkisini sağlayan coğrafi koşulların tümüne "Coğrafi konum" denir.

Bir ülkenin coğrafi konumu; onun hangi iklim kuşağında bulunduğunu, deniz ve okyanuslara çıkış olanaklarını, ana ulaşım güzergahları ve önemli kavşak noktalarına uzaklığını, dünya siyasetinin önemli güç merkezlerine ve önemli çatışma bölgelerine uzaklığı gibi... farklı konuları da içermektedir.

Sınırların Coğrafi Bütünlüğü

Devletleri üç temel unsur oluşturmaktadır. Bunlar, belli bir **toprak parçası**, bu toprak parçası üzerinde yaşayan **insan kitlesi** ve buradaki **idari teşkilattır**. Devletlerin egemenlik alanlarını siyasi sınırlar belirlemekte ve onu diğer devletlerden ayırmaktadır.

Sınırlar, tarihi süreçte farklı şekillerde oluşturulmuştur;

Doğal engellere (denizler, nehirler, dağlar) göre,

Bir etnik ya da dini grubun yaşadığı bölgeye göre,

Bir savaş sonrasında imzalanan barış antlaşmasına göre,

Ya da “**Kahire’de (1916) Sykess ve Picott adlı bir İngiliz ve bir Fransız subayının cetvelle çizdikleri Ortadoğu ülkelerinin sınırları gibi**”, bütünüyle sıra dışı bir şekilde belirlenmektedir.

Bu tarihte çizilen Ortadoğu sınırları klasik "**böl-yönet**" politikasını uygulayabilmek için önemli bir araç haline gelmiştir. Arzu edilen durum, sınırların önemli doğal engellere dayanması ve o ülke halkının ortak bir kültüre sahip olmasıdır.

Doğal engeller, savunma açısından çok önemlidir. Örneğin İtalya'nın kuzeyinde bir set oluşturan Alpler, İtalya'nın kuzeye doğru genişlemesini engellemiş, bu nedenle İtalya, sürekli olarak Akdeniz'deki adalara, Kuzey Afrika sahillerine ve Balkanlara göz dikmiştir. (İtalya'nın II. Dünya Savaşı'ndan önce Arnavutluk ve Yunanistan'ı işgali)

Sınırları savunmaya elverişsiz ve komşusu fazla olan ülkeler, savunma konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Tehdit algılaması yüksek olan ülkeler, yaşadıkları kuşatılmışlık duygusu içinde, yüksek oranda savunma harcaması yapmak ve önemli miktarda insanı silah altında tutmak durumunda kalmaktadır.

Geniş Ülke Alanı ve Doğal Kaynaklar

Ülkenin topraklarının geniş olması, bazen faydalı bazen de zararlı olabilmektedir.

Çok geniş bir araziye sahip, ancak nüfus yoğunluğu az olan bir ülke için geniş sınırlar sakıncalı olabilir. Bu sınırları koruyabilecek askeri güce erişmesi bile önemli bir sorundur.

Yeterli olanaklara sahip ülkelerde ise, geniş topraklar stratejik üstünlük sağlamaktadır. Bu tür geniş sahalar, doğal kaynaklarda çeşitlilik sağlar ve stratejik doğal kaynakların bulunma olasılığını artırır.

Ancak, çağımızın en önemli doğal kaynağı petrole, sahip olan körfez ülkeleri incelendiğinde; Irak, İran ve Suudi Arabistan dışında, yüzölçümleri oldukça küçüktür.

Coğrafi Özellikler

Coğrafi özellikler, Jeopolitik açıdan ülkenin bulunduğu yerin fiziki özelliklerini inceler. Yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü, iklim özellikleri ve ülkenin geometrik şekli (dikdörtgen, kare, üçgen ya da düzensiz) oluşu bu bakımdan son derece önemlidir.

jeopolitik; disiplinler arası bir niteliğe sahiptir. Tarih, Coğrafya ve Askeri Bilimlerle yakından ilişkili olan jeopolitik, uluslararası ilişkiler ve ülkelerin yüksek siyasetleri için büyük önem taşımaktadır.

jeostrateji

jeostrateji, bir devletin dış politikasının coğrafi unsurlar dikkate alınarak yönetimidir.

jeopolitiğin bir alt dalı olarak tanımlanan jeostrateji, siyasi ve askeri planlamayı bilgi açısından destekleyen, tutarlı hale gelmesini sağlayan veya etkileyen coğrafi etkenlere dayandırılan dış politika çeşididir.

Jeostrateji, jeopolitikten farklı olarak, hızlı bir değişim özelliğine sahiptir. Koşulları yıl, ay hatta günler içinde değişiklik gösterebilmektedir. ABD başkanlarının değişmesi ile yaşanan strateji değişiklikleri bu konu bakımından önemli bir örnektir.

“Jeostrateji; Coğrafi etmenlerin ülkelerin askeri stratejileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi, diğer bir ifadeyle yer stratejisidir.”

Jeopolitik, siyasi coğrafyadan politikaya geçişi ve coğrafi politikayı temsil ederken, siyasi coğrafya; coğrafyaya siyasi açıdan bakışı temsil etmektedir.

Örneğin; jeopolitik, Dünyayı çok yönlü olarak inceler ve yer politikaları üretir.

Siyasî Coğrafya ise, dünyanın fizikî, beşerî ve iktisadî olaylarının dağılışlarını, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçlarını inceleyerek, siyasi açıdan değerlendirmeler yapar.

Buna göre, Jeopolitik-Jeostratejik-Siyasi Coğrafya terimlerini birbirinden kesin hatlarla ayırmak çok güçtür.

Çünkü inceleme alanı ve konuları aynıdır. Ancak inceleme biçimlerinde farklılıklar vardır. Çoğu kez, inceleme biçimleri de birbirine karışmaktadır.

Jeopolitik, Geostrateji ya da Siyasi Coğrafya; devletlerin ayakta kalabilme ve gelişebilmeleri için bu bilimlere büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile bu bilimlere verdikleri önem yakından ilişkilidir.

Siyasi Coğrafya ve Kültür

KÜLTÜR KAVRAMI

Kültür kelimesi Latince “**cultura**”dan gelir. Cultura, inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak anlamlarına gelmektedir.

Kültür; (ekin) “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür”.

Sosyolojik olarak, bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü o toplumun kültürüdür.

Kültür, insanın evrensel bir özelliği olmakla birlikte, farklı yerlerde, çeşitli boyut ve düzeylerde birbirinden farklı **kültürler** bulunmaktadır. Kültürler hem birbirlerine benzer, hem de birbirlerinden farklı olabilmektedir.

Kültür toplulukları;

Kimliklerini öteki kültür topluluklarından farklı olmakla kazanırlar.

Yeryüzünde çok sayıda kültür, alt-kültür, kültür yöresi, kültür çevresi, vb yan yana, iç içe, belki de dış dış bir etkileşim içindedir.

Ya da, birbirinden türlü neden ve derecelerde yalıtılmış olarak varlığını sürdürmektedir.

Ancak, bu yalıtılmışlık, kitle iletişimi ve yoğun coğrafi hareketlilik nedeniyle giderek azalmaktadır.

Yeryüzündeki belli başlı büyük kültür bölgeleri dil, din ve ırk eksenli olarak coğrafi ortam koşullarıyla ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Güçlü kültürler yeryüzünde geniş alanlara yayılarak egemenlik sahaları oluşturmuşlardır.

Bu durum siyasi coğrafya için önemlidir. Çünkü, aynı kültüre bağlı ülkeler kolay anlaşmakta, askeri, siyasi ve ekonomik yönden bir araya gelebilmektedirler.

Dünya’daki büyük kültür bölgeleri, alt kültürleri de içinde barındırmaktadır. Bu bakımdan kültür bölgeleri, büyük kültür bölgeleri ve alt kültür bölgeleri olarak da tanımlanmaktadır.

Yeryüzündeki belli başlı kültürler:

Anglo-Sakson Kültürü

Latin Kültürü

Türk Kültürü

Çin Kültürü

Hint Kültürü

Arap Kültürü

Coğrafyanın Siyaset Üzerindeki Etkisi Nedir?

Yeryüzü şekillerinin, siyaset ve siyasal politikalar üretmedeki etkileri...

Yerin jeolojik özelliklerinden kaynaklanan siyasal uygulamalar...

İklim koşullarından kaynaklanan uygulamalar...

Nüfus ve etnik yapı (Lübnan örneği) gibi özelliklerden kaynaklanan uygulamalar...

Devletleri fiziki durum ve şekilleri coğrafya ile devletin yönetim biçimi ise siyasi coğrafya ile ilgilidir.

Coğrafi zorunluluk

Antik çağda Yunan uygarlığının dağlar arasındaki vadilerde kurulup gelişmesi yada, Butan, Nepal Tibet gibi ülkelerin Himalaya Dağları'nda ve yüksek platolarda kurulmuş olmaları koşulların getirdiği bir zorunluluktur.

Ancak, bu özellikler her zaman ilgili ülkelerin lehine bir gelişme olarak sonuçlanmamış bazıları varlık ve bağımsızlıklarını bu yalıtılmış durumlarına borçlu olarak yüzyıllarca korumuş olmalarına karşın, bazıları da yine bu koşulların avantajının kaybolması ile işgal edilmişlerdir.

Lokasyonun Stratejik Önemi

Ekonomik ya da askeri bakımdan önemli yerler siyasi coğrafya açısından da önemli olup, bu alanlar olası sorun ve çatışma alanlarıdır.

Uluslararası geçişlerde kullanılan kanal ve boğazlar, özellikle İstanbul ve Çanakkale boğazları önemli örneklerdendir.

Ekonomik bakımdan da, siyasi coğrafyayı etkileyen önemli bir alan; Ortadoğu petrolünün bulunduğu alandır.

Siyasi Coğrafya ve Siyasi Kültür

Siyasi kültür, ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye önemli değişiklikler göstermektedir.

Örneğin Amerikan toplumunda;

Ahlaki siyasi kültür

Bireysel siyasi kültür

Geleneksel siyasi kültür... olmak üzere üç gruba ayrılmakta.

Asya-Afrika gibi demokrasinin iyi gelişmediği ülkelerdeki durum...

Türkiye'nin siyasal yapı ve kültürü...

Siyasi Coğrafya, Sanayileşme Politikaları ve Yer Seçimi

Ekonomik prensipler çerçevesinde, sanayi tesislerinin kurulacağı yerler bellidir (enerji-hammadde-işgücü-sermaye-su-pazar-ulaşım...).

Ancak, savaş sanayini destekleyen tesislerin kurulmasında, ekonomik gereklilikler bir tarafa bırakılmış ve savunma gereksinimleri dikkate alınarak, ülkelerin en güvenli alanlarında kurulmuşlardır.

Siyasi Coğrafya ve Değişim

Herhangi bir bölgede ortaya çıkan siyasi ve ekonomik değişimler o bölge ile birlikte komşu alanlarda hatta daha geniş alanlara yayılarak, önemli değişimlere yol açabilmektedir.

Nüfus artışı, ekonomik gelişmeler, iç karışıklık ve çatışmalar önemli göç hareketlerine sebep olmaktadır.

Savaşlardan sonra, yaşanan büyük can ve ekonomik kayıpların tekrar yaşanmaması için oluşturulan ekonomik ve siyasi birlikler de (AB) bu değişime farklı bir örnektir.

Çarpıcı bir diğer konu da, SSCB döneminde Varşova Pakti üyesi olan devletlerin, NATO ve AB üyeleri olmalarıdır.

Siyasi Coğrafyada Bölgeler

Siyasi coğrafya bölgeleri resmi (formel) ve resmi olmayan (informel) bölgeler olmak üzere ikiye ayrılır. Resmi bölgelerin en tipik örneğini "devlet" oluştururken, resmi olmayan bölgeleri askeri, siyasi, ekonomik bölgeler oluşturur.

Siyasi bölgeler **yata**y (alan büyüklüğü), **dikey** (kanun, antlaşma, birlik üyeliği, ekonomik ve sosyal koşullar) ve **zaman** boyutlarına (tarihçe-değişimler) sahiptir.

Siyasi Coğrafya ve Yönetim

Dünya üzerindeki koşulların farklılığına bağlı olarak değişik yerlerde farklı yönetim biçimleri uygulanmaktadır.

Cumhuriyet ile ya da krallıkla yönetilen ülkeler olduğu gibi, adı cumhuriyet olup, yöneticilerini hanedanların oluşturduğu devletler veya adı krallık olan ancak, yasama ve yürütme etkinliklerinin halkın temsilcileri aracılığıyla yapıldığı devletler de bulunmaktadır...

Yönetimi elinde bulunduran devlet adamlarının, toplumun istek ve hassasiyetlerini bilen, deneyimli ve bilgili yöneticiler olması, bu ülkelerin varlığını sağlıklı ve çağın koşullarına uygun olarak sürdürebilmeleri bakımından son derece önemlidir.

Siyasi Coğrafya Yaklaşımları

Çevresel determinizm: İnsan etkinlikleri ile çevre arasında doğrudan ilişki bulunduğunu savunur.

Pozitivizm: Çevresel etkenler dışında, insan tercihlerinin de etkili olduğunu savunan görüştür.

Sadece çevresel koşullar temel siyasi yaklaşımlar açısından yeterli değildir. Ülkelerin sahip oldukları ekonomik ve stratejik üstünlükleri yanında onları yönetip, değerlendirecek insan potansiyeli de son derece önemlidir.

BÖLÜM 2

Siyasi Coğrafyanın Gelişmesi ve Jeopolitik Teoriler

Kara Hakimiyeti Teorisi

Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorisi

Kara Hakimiyeti ve Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorileri ile İki Kutuplu Dünya

Kara Hakimiyeti ve Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorilerinde Türkiye

Deniz Hakimiyeti Teorisi

Hava Hakimiyeti Teorisi

Jeopolitik ve Yayılmacılık

Ratzel'in Organik Devlet Teorisi*

Amerikan ve Alman Yayılmacılığı

Siyasi Coğrafyanın Gelişmesi ve Jeopolitik Teoriler

Ülkelerin gücü ve hakimiyet alanlarının genişliği ile bu koşulların sağladığı siyasal politikalar üzerindeki araştırma ve düşünceler bazı jeopolitik teorilerin ortaya atılmasına ve zaman içinde gelişmelerine yol açmıştır.

Genel kabul gören jeopolitik teoriler;

Kara Hakimiyeti Teorisi

Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorisi

Deniz Hakimiyeti Teorisi

Hava Hakimiyeti Teorisi...

Kara Hakimiyeti Teorisi

Oxford Üniversitesi'nde coğrafya dersleri veren **Mackinder** (Halford John Mackinder 1861-1947), aynı zamanda **İngiltere Krallık Coğrafya Enstitüsü** üyesiydi.

1904 yılında en önemli eseri olan "Tarihin Coğrafi Mihveri" adlı eserini yayınladı. Mackinder, bu eserinde ünlü Dünyanın Kalbi (Heartland) teorisini işlemiştir. 1919'da siyasi görevli olarak Polonya ve Rusya'da bulunması, onun bölge hakkındaki bilgisini artırmıştır.

Mackinder, deniz gücünün öneminin azaldığını ve kara gücünün daha önemli hale geldiğini iddia etmiştir. Bu düşünce ile şu tezi ileri sürmüştür:

Kim Doğu Avrupa'ya hükmederse Dünyanın Kalbine hakim olur;

kim Dünyanın Kalbine hakim olursa Dünya Adası'na hükmeder,

kim Dünya Adası'na hükmederse Dünya'ya hakim olur.

Mackinder, Akdeniz çevresinde ortaya çıkan bütün medeniyetlerin öncelikle karada güçlendiğini ardından da denizler vasıtasıyla genişlediğini; bu nedenle denizcilik teknolojileri ne kadar gelişirse gelişsin, gemiler üs ve limanlara ihtiyaç duydukları için karaya bağımlı olduklarını belirtmiştir. Mackinder'e göre; **Heartland (Dünya'nın kalbi), yeryüzünün en büyük doğal kalesidir. Sibirya'da başlar, Orta Asya ve Volga Havzasını kapsar.** Buranın en önemli özelliği; sert kara iklimine sahip olması ve sıcak denizlerden uzaklığı nedeniyle, deniz gücünün etki alanı dışında kalmasıdır.

Mackinder'e göre **Dünya Adası; Asya, Avrupa ve Afrika'yı kapsar. Diğer kıtalar, Dünya Adası'nın uyduları durumundadır.** Buna göre; Dünyanın Kalbini ele geçiren bir kara gücü, deniz gücünü geliştirerek dünya adasına ve ardından dünyaya hakim olacaktır. Mackinder'e göre, Birinci Dünya Savaşında Almanya, hem Batı ve hem de Rusya ile iki cepheli bir savaş yapmıştır. Asıl tehlike, Almanya'nın, sadece Rusya'ya yönelik bir saldırısıdır. Böyle bir durumda, Almanya Doğu Avrupa'yı ve sonrasında Dünyanın Kalbini ele geçirecektir.

O dönemde, Rusya'da **proletarya devrimi** ve iç karışıklıklar olduğu için Mackinder daha çok Almanya üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bu sebeple, Doğu Avrupa'da Beyaz Rusya, Ukrayna, Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, Gürcistan, Ermenistan gibi küçük devletler yaratılması gerektiğine inanmış, Rusya'yı Alman saldırılarından korumak için iki devlet arasında tampon devletler kurulmasını desteklemiştir.

II. Dünya Savaşı sırasında fikirlerini yeniden gözden geçirmiş ve 1943'de "Yerküresi ve Barışın Kazanılması" adlı eserini yayınlamıştır. Bu eserinde, Dünyanın Kalbinin büyük oranda Sovyetler Birliği hakimiyetinde olduğunu ifade ederek, savaşı Sovyetlerin kazanması ve Almanya'ya hakim olması sonucunda, dünyanın en önemli bölgelerini kontrol eden dev bir kara gücüne dönüşeceğini vurgulamıştır.

*Bu gücün karşısında; köprübaşı niteliği ile **Fransa'nın,***

*büyük bir havaalanı olma niteliği ile **İngiltere'nin,***

*eğitilmiş iş gücü ve sanayisi ile **ABD ve Kanada'nın ortak bir güç oluşturmasını önermiştir.***

Kara Hakimiyet Teorisi, Alman jeopolitik kuramcılarını da etkilemiştir. Özellikle, II. Dünya Savaşında Almanya'nın Rusya'ya saldırması da bu bağlamda değerlendirilmektedir.

Bu teoriye yapılan eleştiriler;

Kaydedilen teknolojik gelişmeler sonucunda Dünya'nın kalbi eskisi gibi ulaşılmaz değildir. Eğer bir gücün Heartland'a girişi zorsa, oraya hakim olan gücün de dışarı çıkması ve dünyaya hakim olması aynı derece zordur.

Heartland üzerinde hakimiyet kurabilen Sovyetler Birliği, dünyaya hakim olamamıştır. Bu bağlamda, Kuzey Amerika'da yer alan ABD'nin dünya üzerinde daha geniş bir hakimiyet kurduğunu ve aslında, Mackinder'in Heartland olarak Kuzey Amerika'yı seçmesi gerektiğini savunanlar da vardır.

Ancak; günümüzde Avrasya'da yer alan petrol ve doğalgaz rezervleri nedeniyle, Mackinder'in bu bölgeyi Heartland olarak seçmesinin, büyük bir isabet olduğu hususunda, görüş birliği bulunmaktadır.

Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorisi

Nicholas **Spykman** (1893-1943), gazeteci ve uluslararası ilişkiler Profesörüdür. **Dünya Siyasetinde Amerika'nın Stratejisi** ve **Barışın Coğrafyası** adlı kitapları bulunmaktadır.

Spykman, Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorisini eleştirmektedir. Ona göre,; Mackinder'in tezi yanlıştır. Eğer eski Dünya'nın güç siyaseti için bir slogan gerekiyorsa bu, "**Kim Kenar Kuşağa**

hükmederse Avrasya'ya hakim olur; kim Avrasya'ya hakim olursa dünyanın kaderini kontrol eder” olmalıdır.“

Spykman'e göre: "Kalpgah, Kuzey Buz Denizinden, güneye Karpat Dağları'na, Balkanlara, Anadolu, İran ve Afganistan'dan Altay Dağları'na kadar uzanan geniş sahayı kaplamaktadır.

Kenar Kuşak Hakimiyeti Teorisi

Spykman'e göre, kuzey yarımkürede yer alan ülkeler tarih boyunca dünya siyasetinde daha etkili olmuştur.

Ona göre, ABD çok önemli bir güçtür. Atlantik karşısında ise, en önemli merkez Avrasya'ya ait bir yarımada olan Avrupa'dır. Buna göre, ABD izolasyon siyasetini terk etmeli ve İngiltere ile yakın ilişki kurmalıdır.

Bu, günümüzdeki **ABD-İngiltere** stratejik ortaklık ilişkisini de açıklamaktadır. **AB** bakımından düşünüldüğünde de, İngiltere'nin, bu siyasi birliğe katılmasının ABD'ye zarar vereceğinden bahseder.

Ona göre, Avrupa'nın bütünleşmiş bir devlet haline gelmesi ya da iki Avrupalı güç tarafından paylaşılması ABD çıkarlarına aykırıdır. ABD'nin çıkarına olan, Avrupa'da dengelere dayanan bir siyasi sistemdir.

Yine, I. ve II. Dünya Savaşları'nda görüldüğü gibi, ABD Avrupa'daki savaşa müdahale etmek durumunda kalmıştır. Bunun için, ABD Avrupa'da kalıcı askeri üsler kurarak bölgedeki dengeyi koruyan bir unsur haline gelmelidir.

Avrasya'yı yani Dünyanın Kalbini, kenar kuşak çevrelemektedir. **Kenar Kuşak; Doğu Avrupa'nın sahil ülkelerini, Ortadoğu ülkelerini, Hindistan ve Çin'i kapsar. Bu ülkelerin önemli özelliği, kendilerini hem karada hem de denizde savunmak durumunda olmalarıdır.** Spykman'ın teorisi, II. Dünya Savaşı sonrasındaki Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne karşı izlenen siyasetin temelini oluşturmuştur. Bu bir, **çevreleme siyasetidir.** Soğuk Savaş döneminde Heartland ve Doğu Avrupa'nın hakimi Sovyetler Birliği idi. Kendisini **Hür Dünya** olarak niteleyen Batı, Demir Perde'nin genişlemesini engellemek için ABD öncülüğünde NATO'yu kurdu.

1952'de Türkiye ve Yunanistan da bu ittifaka dahil oldu. Sonrasında da Türkiye-İran-Pakistan mihverinde CENTO (Merkezi Antlaşma Organizasyonu) kurularak, Kenar Kuşak ülkeleri üzerinde etkili oldu.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında sıcak savaş yaşanmamış ancak, örtülü olarak iki blok sıcak savaşlarda karşı karşıya gelmiştir.

Kenar kuşak ülkeleri önemli olduğundan, bu ülkelerdeki ayaklanmalar kışkırtılmış, darbeler ve darbe girişimleri yaşanmış, istikrarı bozarak diğer bloğa olan desteğin kesilmesi amaçlanmıştır.

Bu dönemde çevreleme siyasetini kanıtlayan, **Kore** ve **Vietnam** savaşları yaşanmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra komünist bir rejimin kurulduğu Kuzey Kore'nin, ABD yanlısı **Güney Kore**'ye saldırması ile başlayan savaş 1953 yılında sona erdi. Savaştan önceki sınır olan 38. paralel yine sınır olarak kabul edildi.

Diğer sıcak savaş ise, 1963 yılında başlayan **Vietnam** Savaşıdır. Fransa'nın, sömürgesi olan Vietnam'dan çekilmesi üzerine, Güney Vietnam hükümeti, Kuzey Vietnam'dan gelen güçlerle mücadelede başarısız olmuş ve ABD yardımı gitmiştir.

ABD, Güney Vietnam'a başlarda askeri malzeme, danışman ve eğitmen göndermiş, ardından fiilen savaşı başlatmıştır.

Sonuçta, ABD başarısız olarak, Vietnam'dan çekilmiştir. Başarısızlık, büyük oranda kamuoyunun, savaşa desteğinin azalmasından kaynaklanmıştır. Çünkü savaşta, 50.000'den fazla asker ölmüştür. Sonunda 1975 yılında Kuzey Vietnam güneyi işgal etmiş ve Vietnam birleşmiştir.

Sovyetler'in Afganistan işgalinde, Spykman, teorisinin bir sonucu olarak, ABD Afgan milisleri her bakımdan desteklemiştir.

Petrol zengini Arap ülkeleri de, Afgan milislere yoğun mali destek sağlamıştır. 11 Eylül Saldırıları ile dünya gündemine oturan **Ladin**, o sıralar Sovyet işgaline karşı direnişin önemli yöneticilerinden birisidir.

Sonuçta Sovyet işgali başarısız olmuş, Orta Asya'nın Hint Okyanusu'na açılan kapısı olan **Hayber Geçidi** Sovyetler tarafından ele geçirilememiştir.

Ayrıca, Sovyetler'in komşusu olan Müslüman ülkelerde radikal İslamcılar desteklenerek "Yeşil Kuşak" oluşturma projesi de yine bu amaçlarla ortaya çıkmıştır.

MACKINDER'İN TEORİSİ VE TÜRKİYE

Türkiye; Asya, Afrika ve Avrupa'dan oluşan dünya adasını ele geçirmek ya da sosyo-ekonomik koşulları kontrol altına almak adına yapılacak her türlü harekâtı önlemede büyük rol oynayabilecek bir iç kuşak ülkesidir.

Ayrıca Türkiye, Mackinder'in batı Avrupa'dan merkez bölgesine geçiş için en uygun bölge olarak belirttiği **Karadeniz** kuzeyinden **Hazar** kuzeyine uzanan koridorun güney yanlarını kontrol altına alabilecek bir mevkidedir.

Bu nedenle merkez bölgesinin yönetimini elde etmek veya kontrol altına almak isteyen ülkeler için Türkiye'nin önemli bir değeri vardır.

Spykman'ın teorisinde de Türkiye önemli bir yer tutmaktadır. Ona göre, İç ve kenar kuşakta yer alan Türkiye, diğer Türk devletleriyle birlikte düşünüldüğünde bu kuşağın büyük bölümünü kaplamaktadır. Buna göre, dünya adasını kontrol etme planları olan güçlerin kuşatma alanının tam ortasında bulunmaktadır.

Soğuk savaş sonrası dönemde de artan küreselleşme eğilimlerine bağlı olarak, Anadolu'nu stratejik öneminin korumuştur.

Türkiye'nin çevresindeki enerji kaynakları, iletim hatları, bu ülkelerin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları, aralarındaki sorun ve çatışmalar Anadolu'nun önemini giderek artırmıştır.

Deniz Hakimiyeti Teorisi

Deniz Hakimiyet Teorisi: ABD'li amiral **Alfred Thayer MAHAN** (1840-1914), Deniz Harp Akademisi Başkanlığı başta olmak üzere çeşitli görevlerde bulunmuş bir subaydır.

Bu görevdeyken, en önemli eseri "**Deniz Gücünün Tarihe Etkisi, 1660-1783**", 1890 yılında yayınlanmıştır. Ardından kitabının 1783-1812 yıllarını kapsayan ikinci cildi 1892 yılında yayınlanmıştır.

Mahan, kitabının "**Deniz Gücünün Unsurları**" adlı bölümünde bir ülkenin deniz gücü oluşturmasını etkileyen faktörlere değinmektedir;

Bu faktörler;

Bir devletin denizle olan coğrafi ilişkisi, denize olan coğrafi konumu,

Devlet toprağının okyanuslarla ilişkisi, kıyı uzunluğu ile korunaklı limanlarının nitelikleri ve sayısı,

Devlet toprağının genişlemesi ve genişleyen kısmın fiziki ve beşeri coğrafya koşulları ile ilişkisi, Nüfus,

Milli karaktere sahip bir ticaret eğiliminin olup olmaması,

Despotik devletler (Portekiz, İspanya) ile demokratik devletler (İngiltere, ABD) arasındaki farklarda olduğu gibi, ilgili hükümetin karakterinin önemi.

Eserleri, ABD'de İngiltere, Japonya ve Almanya'da büyük ilgi görmüş, tercüme edilerek harp okullarında okutulmuştur. Kitabın, başarısının en önemli sebebi, yayınlandığı dönemde ABD milli seçkinlerinin yayınlarında sıkça rastlanılan **donanma militarizmi** siyasetini önermesidir. Kuşkusuz ki Mahan, o dönemin en büyük sömürgeci güçlerinden olan ve deniz hâkimiyetini elinde bulunduran **İngiltere**'den etkilenmiştir. Onun "**denizlere hâkim olan dünyaya hâkim olur**" tezi, bu dönemde İngiliz donanmasının İngiltere'den çok uzak bölgelerdeki faaliyetlerinden ilham almıştır.

İngiltere için donanma en temel unsurdu. Çünkü binlerce kilometre uzaklıktaki sömürgeleri koruyabilmesi, onların merkezi idareden kopmasını engellemesi ve ticaret yollarını koruyabilmesi için donanma hayati önemdeydi.

Bunu gerçekleştirmesi için, güçlü bir donanmaya ve donanmanın ikmal yapabileceği deniz üslerine gereksinimi vardı.

İngiltere, Cebelitarık, Malta ve Kıbrıs'ta önemli deniz üslerine sahipti. Bunun yanı sıra, Avustralya, Yeni Zelanda, Hindistan, Güney Afrika gibi aynı zamanda deniz üssü olarak kullandığı sömürgelere sahipti.

Mahan'ın fikirleri ABD'li karar vericileri özellikle de **Theodore Roosevelt**'i daha güçlü bir donanma ve deniz aşırı üslerin kurulması için teşvik etmiştir.

"Mahan, deniz gücü ile ilgili faktörleri inceledikçe, eskiden emperyalizme karşı iken, artık deniz gücü ile sömürgeler arasındaki bağın önemini kavramıştır.

"Ülke, sömürgeler sayesinde yabancı bir diyarda toprak sahibi olur, satmak istediği mallar için daha büyük bir refah ve zenginlik arar."

ABD, II. Dünya Savaşı'nda, Pasifik konusunda Japonya ile mücadele etmiş, II. Dünya Savaşı'na 1941 yılında Pasifik Donanmasının merkezi olan Hawaii'ye gerçekleşen Japon saldırısından sonra girmiştir.

Bu dönemde, uçak gemileri ABD deniz gücünün en önemli unsurlarından biri haline gelmiştir.

ABD, günümüzde de, dünyanın pek çok bölgesinde üs bulundurmakta ve sahip olduğu "yüzer üs" olarak nitelendirilen 15 civarında nükleer uçak gemisi ve 50 civarındaki nükleer denizaltı ile denizlerde önemli bir hakimiyet kurmuş ve bu üstünlüğünü I. ve II. Körfez Savaşları ile Afganistan Harekatı'nda başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Küresel bir güç haline gelebilmek için "**güç yansıtma kapasitesi**" büyük önem taşımaktadır. ABD sahip olduğu askeri güçle en azından şu an için rakipsiz durumdadır.

Bu teori, günümüzde de kısmen geçerli olup, Almanya ve Japonya üzerinde de etkileri olmuştur.

DENİZ HAKİMİYET TEORİSİ VE TÜRKİYE

A. Mahan, deniz hakimiyetinin dünya hakimiyetinin anahtarı olduğu fikrindeydi. Ona göre sular, karalara göre çok daha serbestti. Güçlü bir deniz kuvveti güçlü bir birliğin aynası olabilir, bu sayede dünya hakimiyeti sağlanabilirdi.

Gerek kenar kuşak gerekse kara hakimiyet teorilerine baktığımızda; konumu, yüzölçümü ve olanaklarıyla Rusya'nın her iki teoride de en ön sıralarda olduğunu görüyoruz.

Bunun yanında deniz hakimiyeti olmadan, dünya dengesinde cılız bir politika izlediğine tarihin tanık olduğu Rusya için sıcak denizlere inmek her şeydir.

Bu nedenle Türkiye, bölgede önemli bir güç unsuru durumundadır.

Hava Hakimiyeti Teorisi

Hava Kuvvetlerinin gösterdiği ilerlemeler bu güce dayanan yeni bir egemenlik kavramını ortaya çıkarmış, Birinci Dünya Savaşı sonrasında, temelleri İtalyan ve Amerikalı havacılar tarafından (**Scitaklian**) atılmış, **Alexander De SEVERSKY** tarafından olgunlaştırılmış bir teoridir. De SEVERSKY'e göre, hava kuvvetlerinin bugün ulaştığı gelişim, tüm eski jeopolitik teorileri değersiz kılmıştır. Uçaklar ve füzeler coğrafi arızaları geçersiz kıldığı gibi, zaman ve mesafe kavramlarını da değiştirmiştir.

Bu güçlere sahip olup, bunu sürdürebilme olanağına sahip olan bir devlet, dünya egemenliğine de ulaşabilir.

Diğer taraftan RUNNER, Heartland'ın önemini kaybettiğini ve hava vasıtalarının kıtalararası en kısa geçişinde odak durumunda bulunan Kuzey Kutup Bölgesi'nin yeni bir Heartland oluşturduğunu belirtmektedir.

Hava Hakimiyeti Teorisi, kara egemenliği teorisinden yola çıkılarak açıklamaktadırlar. Buna göre; merkez bölgesine sahip olan Doğu Avrupa'yı da kontrol eder. Merkez bölgesine egemen olan eğer hava kuvvetleri ile durdurulamazsa dünya adasını kontrol eder. Dünya adasına hakim olan dünyayı kontrol edebilir. Fakat bunun için hava kuvveti üstünlüğüne de sahip olması gerekir.

Günümüzde, bu teorinin uzantısı olarak, uzay jeopolitiği de gündeme getirilmiştir. ABD'de üst düzey analizci olan John COLLINS, kara hakimiyet teorisi ile paralellik kurarak, 21.yy'ın ortalarında askeri hakimiyetin anahtarının, uzayda mümkün olabileceğini savunmuştur.

Bu teze göre; **Ay'a hükmeden, Dünyayı çevreleyen uzaya hükmeder, Uzaya hükmeden, Dünya gezegenine hükmeder,**

Hava boyutunun uzaya genişlemesi, son on yıllarda meydana gelen bir gelişmedir. Uzay, gözlem, haberleşme, istihbarat ve **antibalistik** sistemlerin yerleştirilmesine yönelik olarak kullanılmaktadır.

ABD Başkanı George W. Bush'un 2004'te "Uzayın Keşfi Vizyonu" adı altında açıkladığı "Ay'da üs kurma ve Mars'a insan gönderme" projesi bu kapsamda ele alınabilir.

Washington Post gazetesinde, 2020'ye kadar Ay'da bir üs kurulması ve daha sonra da buradan Mars'a insan gönderilmesinin hedeflendiği haberlerine yer vermiştir.

Yeni Jeopolitik Teoriler

TARİHİN SONU TEORİSİ (Francis Fukuyama)

SSCB'nin çöküşü ve Berlin Duvarı'nın yıkılışı sonrasında, Dünya tek kutuplu bir sisteme dönüşmüştür. Söz konusu sistem, serbest piyasa mekanizmasına dayalı liberal, kapitalist Batı demokrasisidir.

İnsanoğlu tarih boyunca aradığı bu ideal sistemi, Batı demokrasisinde bulmuştur. Bütün alternatif değer sistemleri ve medeniyet yapıları, tarihin bu son döneminde ortaya çıkan Batı demokrasisinin ve medeniyetinin değer yargılarına teslim olmuştur. İnsanoğlu, aradığı en ideal sistemi artık bulduğuna göre, **tarih sona ermiştir.**

MEDENİYETLER ÇATIŞMASI TEORİSİ

(Samuel Huntington)

Yeni dünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacaktır.

İnsanlık arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele kaynağı kültürel olacaktır.

Medeniyetlerin Çatışması global politikaya hakim olacak. Medeniyetler arasındaki fay hatları geleceğin savaş hatlarını teşkil edecektir.

MEDENİYETLERİN BÜTÜNLEŞMESİ TEORİSİ

(Barry Buzan ve Gerald Segal)

Gelecekte medeniyetler çatışması olmayacak. Batı medeniyeti, medeniyetlerin birbirleriyle çatışması yerine birbirlerinin karışmasını sağlayacak. Çünkü Batı medeniyeti alternatifsiz olarak dünyaya hakim olacak.

BÜYÜK SATRANÇ TAHTASI TEORİSİ

(Zbigniew Brzezinski)

Mevcut küresel koşullarda, en az beş jeostratejik oyuncu ile beş jeopolitik mihver belirlenebilir. Fransa, Almanya, Rusya, Çin ve Hindistan büyük ve etkin oyunculardır. Ukrayna, Azerbaycan, Güney Kore, Türkiye ve İran kritik olarak önemli jeopolitik mihver rolünü üstlenirler.”

Amerika şimdi Avrasya'nın hakemidir, hiçbir büyük Avrasya sorunu Amerika'nın katılımı olmaksızın, ya da Amerikan çıkarlarının tersine çözülemez.”

EKSEN ÜLKELER HAKİMİYET TEORİSİ:

(Robert Chase, Emil Hill, Paul Kennedy)

Dünya üzerinde bulunan şu 9 ülke (**Endonezya, Hindistan, Pakistan, Türkiye, Mısır, Güney Afrika, Brezilya, Cezayir ve Meksika**) eksen ülkedir.”

ABD; dünya üzerindeki bölgesel güç oluşturabilecek eksen ülkelere karşı strateji geliştirmelidir.”

Yeni Avrasyacılık Teorisi (Alexander Dugin)

Neo-Avrasyacılık görüşü, esasta Rus İmparatorluğunun oluşumu için, bir araç olarak görülmektedir.

Atlantik kültürü aleyhtarlığıyla, özellikle Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan gibi ülkelerde yandaş bulma ve Avrasya birliği uğrunda devrim yapabilecek üst seviyeli yönetici taraftarlar edinmeye çalışmaktadır.

Ona göre, bu ülkelerin yöneticileri Atlantik taraftarı olmakla birlikte, özellikle Türkiye gibi ülkelerde halktaki şiddetli ABD antipatisi, harekete geçirilmelidir...

Dugin'e göre Avrasyacılık politikası dâhilinde Türkiye'ye biçilen rol Atlantik çizgisinden çıkıp Avrasya çizgisine yani Moskova'nın emrine girmesidir.

Merkezi Türk Hakimiyet Teorisi

Merkezi Hakimiyet Teorisi adı verilen bu görüşe göre; **Anadolu** Yarımadası Heartland, burayı çevreleyen **Balkan yarımadası, Kafkaslar, İran, Arabistan ve Kuzeydoğu Afrika**; dünya kalesini çevreleyen iç çemberi oluşturmaktadır.

Bunun dışındaki kara parçaları ise, dış çemberi ya da dünya adasını oluşturmaktadır.

Bu görüşe göre; **Dünya Kalesi'ni (Anadolu'yu) elinde bulunduran millet, iç çembere hükmeder. İç çembere hükmeden bir millet ise, dış çembere yani dünyaya hakim olur.**

Bu teori, aslında tarih boyunca üç kez ispatlanmıştır.

Batıya açılan kapısı İstanbul ile birlikte Anadolu; M.Ö. 2. yüzyılın ortalarından M.S. 395'e kadar **Roma,**

395-1453 arası **Doğu Roma** ve

1453-1923 devresinde de **Osmanlı İmparatorluklarının** hakimiyetlerinde temel çekirdeği oluşturmuş ve kale görevini görmüştür.

Söz konusu bu kale, 1923'den günümüze kadar da **Türkiye Cumhuriyeti** sınırları içinde yer almaktadır.

Georgios Trapezuntios, “**Fatih Sultan Mehmed**”, İstanbul’u fethettiğinde;
”Roma İmparatorluğu’nun başkenti Konstantinopolis’tir... Dolayısıyla, siz Romalıların meşru imparatorusunuz... Kim ki Romalıların İmparatorudur, o aynı zamanda bütün dünyanın imparatorudur” demiştir.

BÖLÜM 3

3.SİYASİ COĞRAFYADA ORGANİZASYONLAR

Devletin Karakteristik Özellikleri

Devlet ve Ulus

Milli Devletlerin Ortaya Çıkışı

- ✓ Millet ve Milli Devlet
- ✓ Milli Olmayan Devletler

Devletlerin Sınıflandırılması

- ✓ Etki Alanlarına Göre Devletler
- ✓ Alanlarına Göre Devletle
- ✓ Biçimlerine Göre Devletler
- ✓ Siyasi Yapılarına Göre Devletler
- ✓ Gelişmişlik Seviyelerine Göre Devletler
- ✓ Günümüzde Mevcut olmayan Devletler
- ✓ Özelliği Olan Bölgeler Devletlerin Fizyografik Sınıflandırılması

SİYASİ COĞRAFYADA ORGANİZASYONLAR

“DEVLET”

Bir ülkeyi diğer ülkeler arasında temsil eden ve ülke içindeki yönetimi sağlayan kurumlar ile kadroların bütününe **devlet** denilmektedir.

Başka bir tanımla **devlet**, belirli bir ülke üzerinde, bir hükümetle temsil edilen siyasi bir otoriteye sahip, belirli bir hukuki düzen ve örgütlenme yapısına uyarak yaşayan insanlardan (toplumdan) meydana gelmiş en geniş siyasi birliktir.

“ÜLKE”

Çoğu kez eş anlamlı gibi kullanılan **ülke** ve **devlet** kavramları birbirinden farklıdır. Yeryüzünün bütünü veya bir parçası, hatta çok küçük bir kesimi coğrafi anlamda “**ülke**” kabul edilmektedir.

Ortak değerlere sahip insan topluluklarının kendileri için yaşam alanı olarak seçtikleri ve sahiplendikleri alanlar, genelde bilinen (200 den fazla) ülkeleri oluşturmaktadır.

Devletler, eyalet ve il gibi daha küçük idari birimlerden oluşur. Devletin yapısı da, bu birimler ile merkezi hükümet arasındaki ilişkiyi yansıtır.

Devletin yapısı; Üniter Sistem

Federasyon

Konfederasyon... şeklinde sınıflandırılır.

Sahip olduğu güç Kaynağına Göre Devletler;

Diktatörlük

Totaliter Yönetim

Monarşi

Demokrasi...

Hukuki açıdan devlet; "Ülke denilen, belirli bir toprak üzerinde yaşayan insan topluluklarının bir egemenlik anlayışı ve hukuku içinde, bir siyasi iktidar altında örgütlenmesidir."

Uluslararası sınırlarla tanınmış topraklara sahip olan devletlerin üç temel özelliği vardır;

Toprak: Coğrafi anlamda bütünlük teşkil eden ve sınırları belirli olan bir kara parçasıdır. Devletin sınırları konusunda bir tartışma bulunabilir, Ancak devlet sınırları öngörülebilir bir toprağa sahip olmalıdır. Devletin ülkesi kara, deniz ve hava sahası olmak üzere üçe ayrılır.

Nüfus: Halk ya da millet olarak da adlandırılabilir. Belirli bir alanda birlikte yaşayan ve çeşitli bağlarla ortak yaşama iradesi gösteren insan topluluğudur. Devleti oluşturacak insanların sayısı hakkında bir alt sınır olmamakla birlikte, devletin niteliğine göre makul bir alt sınır olmalıdır.

Egemenlik : Devletin esas kurucu unsurudur. Belirli bir yeryüzü parçası üzerinde yaşayan insan topluluğunun bir irade çerçevesinde örgütlenmesidir. **Egemenlik kavramı** otoriteden farklı olarak ülke içinde tek meşru güç kaynağı, uluslararası alanda da bağımsız olmak anlamına gelmektedir. *Devletler kendi çıkardığı yasalar çerçevesinde örgütlenir, askeri ve ekonomik yapılanmasını oluşturur, kendine özgü bir eğitim, hukuk ve yargı sistemi ile toplumsal yapılandırma modelini oluşturur.*

Devlet ve Ulus

Siyasi coğrafyada ya da diğer alanlarda çoğu kez devlet ve ülke kavramları birbirinin yerine kullanılmakla birlikte, bu anlayış "ulus" kavramı için geçerli değildir.

Ulus; çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, ülkü, duygu, gelenek ve görenek birliği olan insanların oluşturduğu topluluktur.

Bir topluluğun "ulus" olarak adlandırılabilmesi için; ortak bir dilin konuşulması, ortak tarihsel geçmişe sahip olması, bir arada yaşayan bu topluluğun, gelecek için de bir arada yaşama inancında olması, bireylerin birlik ve beraberlik içinde, ortak duyguları paylaşması ve bir kültürel ortaklığın bulunması gereklidir.

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir. (Gazi Mustafa Kemal)

Ulus (Millet) kavramı, bazı durumlarda bir devletten daha geniş bir anlam taşımakta, devleti temsil eden insanların dışında kalan farklı yerlerde yaşayan insanlar da kendini o ulusun bir parçası olarak tanımlayabilmektedir. Fransa bu konunun örneklerinden biridir.

Yugoslavya, belirtilen özelliklere sahip olmadığı için bir ulus niteliği kazanamamıştır.

SSCB'de dil ve etnik özellikler bakımından birbirinden farklı topluluklardan oluştuğu için gerçek bir ulus olamamıştır.

Bu tür devletlere; iki yada çok uluslu devletler de denilmektedir.

Bazen de bu durumun tam tersi yaşanır. Bir halk iki ya da daha fazla devletle temsil edilir. (Araplar, 22 ayrı devlet)

Milli Devletlerin Ortaya Çıkışı

Ulus devletler, Fransız ihtilali ve Sanayi devrimi sonrasındaki modernleşme sürecinin sonucunda ortaya çıkmaya başlamıştır.

ulus devletleri ortaya çıkartan sebepler;

- ✓ Orta Çağda, evrenselci Batı Hıristiyanlığı Reform hareketleriyle zayıflatılınca güç kaybetmiş ve kutsal Roma-Germen imparatorluğu pek çok devlet üzerindeki denetimini kaybetmeye başlamıştır.
- ✓ Orta Çağın yerel akımları, feodal baronlar ve kentlerin ellerinde olan iktidarı kontrolüne almaya başlamış, İtalya ve Almanya dışında, Avrupa, ulusal ve merkezi hükümetlerin denetimine geçmiştir.

1776'da, ABD Bağımsızlık bildirgesinin yayımlandığı dönemde, dünya üzerinde toplam 35 devlet bulunmasına karşın, bu dönemden sonra gelişen akımlarla ulus devletlerin sayısı hızla artmış, II. Dünya savaşı öncesinde 70'e ulaşmıştır.

Özellikle geniş topraklar üzerine yayılmış olan imparatorlukların dağılması, ulus devletlerin sayısını artıran en önemli faktör olarak kabul edilmektedir.

Millet ve Milli Devlet

Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, ülkü, duygu, gelenek ve görenek yani kültürel birlik olan insanların oluşturduğu topluluğa millet denir.

Milleti oluşturan unsurlar içinde, ırktan ziyade kültürel öğeler ön plana çıkmaktadır.

Hatta, ayrı kültürel değerlere sahip olan insan toplulukları bile ortak bir gelecek arzusuyla milli bir devlet oluşturabilmektedir (ABD).

ABD'de, dil, din ve yaşam biçimleri çok farklı olan insanlar ortak bir çıkar amacıyla bir araya gelmiş ve Amerikan Milletini oluşturmuştur. Buradaki en önemli unsur; ABD vatandaşlığını esas alan, Amerikan kültürünü paylaşma arzusudur.

Milli Devlet

Milli devlet, genel olarak nüfusunun %60'dan fazlası aynı etnik gruptan meydana gelen devlet tipidir. Bu devletler, üniter devlet olarak da adlandırılır.

Üniter devlet, devletin, ülke, millet ve egemenlik unsurları ile yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet şeklidir.

Üniter devlete; tek devlet veya basit devlet de denir. Fransa, İngiltere, İrlanda, İsrail, İtalya, Hollanda, Japonya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan, Türkiye... birer üniter devlettir.

Üniter devlet, tek bir ülke üzerinde, tek bir milletin, tek bir egemenliğe tabi olduğu devlet şeklidir.

Bu nedenle, üniter devlette, devleti oluşturan unsurlar tek ve bölünmez bir bütündür.

Milli Olmayan Devletler

Devlet nüfusunun %60 fazlası tek bir etnik gruptan oluşmuyorsa, bu tip devletlere de "milli olmayan devlet" denilmektedir. Genellikle 3 gruba ayrılmaktadır.

1) Orta Dereceli Milli Devletler; Baskın etnik grubun oranı %50'nin altındadır. Filipinler, Sudan ve Kazakistan* bu tip devletlere örnektir.

2) İki Milletli Devletler; Nüfusun 2/3'sini, iki büyük etnik grubun oluşturduğu devlet tipidir. Belçika, Peru, Fiji..

Belçika'yı, Fransız ve Hollanda kökenli, Peru'yu ise, İspanyol ve Yerlilerden oluşan iki büyük etnik grup meydana getirmiştir.

3) Çok Milletli Devletler; Bir etnik grubun öne çıkmadığı ve çok sayıda etnik grubun bir arada bulunduğu devlet tipidir.

Hindistan, Endonezya, Malezya onlarca gruptan meydana gelen çok milletli devletlerdir.

Devletlerin Sınıflandırılması

Devlet, "belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerindeki egemenliğiyle, hukuki kişiliğe sahip devamlı bir teşkilat" olarak tanımlanmaktadır.

Bu niteliklere sahip devletler farklı biçimlerde sınıflandırılabilir.

Büyüklikleri, yönetim biçimleri, dahil oldukları bloklar, gelişmişlik düzeyleri... başlıca sınıflandırma tipleridir.

➤ Etki Alanlarına Göre Devletler

a. Şehir Devletleri:

Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarıyla başlayıp, daha sonra Avrupa'da geniş bir uygulama alanı bulan yapılanmadır.

Cenova, Pisa, Bremen, Hamburg... varlıklarını günümüzde sürdüren birer eski şehir devletidir. En önemli güncel örnek ise Vatikan'dır. Katolik kilisesinin merkezi olan ve Roma kentinin küçük bir mahallesi durumunda olan Vatikan, yüzölçümü 0.44Km² ve nüfusu 1000 (Bin) kişi civarında olan bağımsız bir devlettir.

b. Feodal Devletler:

Feodal devlet; toprağa dayalı bir yönetim düzenine sahip, özellikle ortaçağ Avrupa'sında çok yaygın devlet modelidir.. Feodalite ise, toprağın ve toprak üzerindeki egemenliğin parçalandığı üretim ve yönetim sistemi olarak tanımlanır.

Bu rejimde güçlü merkezi devletler ve siyasal birlik yoktur. Merkezi otorite zayıftır.

İmparatorluk ve kraliyet devletleri güçlendikçe feodal devletler eriyip yok olmuşlardır.

Monako Prensiği, San Marino Cumhuriyeti, Lihtenştayn ve Andorra Prensiği, eski feodal devletlerin kalıntılarıdır.

c. Geniş Topraklı Devletler;

Dünya üzerinde güç dengeleri, askeri alandaki ve özellikle denizcilikteki gelişmeler ile keşif ve sömürgecilik olaylarına bağlı olarak tarihin belirli evrelerinde çok geniş toprak parçalarına hükmeden devletler ortaya çıkmıştır.

İspanya ve Portekiz,

İngiltere, Fransa ve Hollanda,

Osmanlı, Rus, Avusturya-Macaristan imparatorlukları tarihte görülen geniş topraklı devletlerdir.

Alanlarına Göre Devletler

Devletlerin alansal büyüklüklerinin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Büyük toprak ve nüfusa sahip ülkeler bu koşulları iyi yönetebildiğinde çeşitli üstünlükler elde edebilir ancak, bu koşullar her zaman avantaj sağlamayabilir.

Küçük ülkeler, yapıları da homojen ise kültürel açıdan büyük

avantajlara sahip olabilmektedir. Bu tip ülkelerin ulaşım, iletişim ve bazı durumlarda da savunma açısından belirgin üstünlükleri bulunmaktadır.

Ülkelerin büyüklüğü, güç ve istikrar bakımından önemli olmakla birlikte, tek ölçüt değildir...

Alanlarına Göre Devletler altıya ayrılmaktadır;

1 Minitop Devletler (**Çok küçük**) 1000Km² den küçük devletlerdir. (*Malta, Barbados, Singapur...35 tane*)

2 Mikrotop Devletler (**Küçük**) 1000-40.000Km² alanlı devletlerdir. (*Lüksemburg, Kuveyt, Belçika...33 tane*)

3 Mezotop Devletler (**Orta**) 40.000-900.000Km² alanlı devletlerdir. (Türkiye, Romanya, Letonya, Şili...96 tane)

4 Makrotop Devletler (**Büyük**) 900.000- 2.9 milyon Km² alanlı devletlerdir. (Bolivya, Çad, Mısır, Sudan...26 tane)

5 Subkontinental Devlet (**yarı kıtasal**)3-7milyon Km² alanlı devletlerdir. (Hindistan)

6 Transkontinental Devletler (**Kıtasal**) 7 milyon Km²'den büyük devletlerdir. (Rusya, Kanada, Çin, ABD, Brezilya, Avustralya... 6 tane...)

Biçimlerine Göre Devletler

Devletlerin üzerinde kurulduğu toprakların fiziki biçimi siyasal etkinlikler, savunma ya da hizmet ulaştırılması bakımından önemli kabul edilmektedir. Biçimine göre devletler beşe ayrılmaktadır;

1. Toplu Alanlı Devletler: Daire biçimli devletlerdir. Fransa, Macaristan, Romanya, İsviçre...

2. Uzunlamasına Devletler: İnce, uzun alanlı devletlerdir. Şili, Norveç, İsveç... (K-G) Türkiye, Avusturya, Pakistan (B-D)

3. Koridor ve Uzantısı Olan Devletler: Ülke topraklarının bir kısmının, dar bir koridor bağlantısı ile başka ülke topraklarınca çevrelenmesidir. D.Kongo Cum., Gambia, Özbekistan, Tayland...

4. Parçalı Devletler: Toprakları adalar üzerinde dağılan (Takımada devletleri), kanal ve boğazlarla ayrılan ya da tamamen farklı bir ülkenin sınırları içinde kalan devletlerdir.

Yunanistan, Azerbaycan, Endonezya...

5.Gözenekli devlet: Sınırları içinde başka bir ülkeyi barındıran devletlerdir. G.Afrika Cumhuriyeti; Lesotho'yu, İtalya; San Marino ve Vatikan'ı çevrelemektedir...

Siyasi Yapılarına Göre Devletler

Dünya'da genel olarak dört ayrı yönetim biçimi bulunmaktadır. Bunlar; Demokrasi, Monarşi, Diktatörlük ve Komünizm'dir.

Devletlerin hakimiyet alanları ve yönetim biçimleri, özellikle Amerika kıtasının keşfinden sonra önemli bir değişime uğramıştır.

Başlangıçta küçük ve kent tipi devletler yaygın iken bunlar, zamanla imparatorluk ve krallıkların bir parçası olmuşlar, değişen güç dengelerine bağlı olarak, yüzyıllar arasında önemli hakimiyet farklılıkları ortaya çıkmıştır.

Bu devletler, tarih boyunca farklı biçimleri olan otokrasi ve monarşiden, tek veya çok partili demokratik sistemler ve komünizme kadar değişik biçimlerde yönetilmişlerdir.

Zaman içinde bağımsızlığını kazanan ülkelerle birlikte BM üyesi bağımsız ülkelerin sayısı da artmıştır.

Yapısına Göre Devlet Türleri:

1. Üniter Devlet

Ülke, millet ve egemenlik unsurları ile aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı organları bakımından tekil özellik gösteren devlet şeklidir.

2. Bileşik devlet

“Karma devlet” de denir. Bileşik devlet, **iki veya daha çok devletin birleşmesi ile meydana gelen devlet çeşididir.**

Bu tür devletlerde, yasama, yürütme ve yargı organlarına sahip ayrı devletler vardır. Bileşik devletlerde birden fazla, anayasa birden fazla hukuk düzeni yürürlüktedir.

Bileşik devletler kendi içinde “**devlet birlikleri**” ve “**devlet toplulukları**” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

•Devlet Birlikleri

İki ayrı devletin ayrılıklarını az çok koruyarak birleşmesinden meydana gelen devlet şeklidir.

•Devlet Toplulukları

İki veya daha fazla devletin bir araya gelmesiyle oluşturdukları bileşik devletlerdir.

Devlet toplulukları kendi içinde **konfederasyon** ve **federasyon** olmak üzere ikiye ayrılır.

Konfederasyon

Konfederasyon, birden fazla bağımsız devletin uluslararası hukuki yapılarını muhafaza etmek şartıyla belli bir amaçla, özellikle **ortak savunma amacıyla** kurdukları bir devlet topluluğu şeklidir.

Konfederasyonlar uluslararası antlaşmalarla kurulur. Bu nedenle, konfederasyona üye devletlerin istedikleri zaman ayrılma hakkı mevcuttur. Konfederasyonu oluşturan devletler iç ve dış ilişkileri bakımından bağımsız birer devlet niteliğini korurlar.

Tüzel kişiliği bulunmayan konfederasyonlar, devlet olarak tanımlanmaz.

Üniter devlet ile federal devlet arasındaki farklar

Federasyon (Federal Devlet)

Diğerlerinden farklı olarak, federasyon günümüzde de yaygın olarak görülen bir devlet şeklidir.

Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, Kanada, Avusturya, İsviçre, Avustralya, Meksika, Brezilya, Hindistan ve Rusya Federasyonu en çok bilinen federal devletlerdir.

Federasyon, kendi içlerinde belli bir özerkliğin korunduğu iki ya da daha fazla devletin aynı merkezi iktidara tâbi olmak suretiyle oluşturduğu bir devlet topluluğudur.

Federasyonda “federal devlet” ve “federe devletler” olmak iki tür devlet vardır. Federe devletlere, **devlet (state), eyalet, kanton**, gibi isimler verilir. Bunlar federasyonun üye veya kurucu birimleridir.

Üniter-milli devletler sosyal ve politik çalkantılara

federal-etnik devletlerden çok daha dirençlidir.

Federal-etnik devletleri parçalayan ve yıkılmalarına neden olan sosyal ve politik gelişmeleri üniter-milli devletler kolaylıkla ve zarar görmeden aşmaktadırlar.

Alfred Stephan'a göre; “Komünizm sonrası Avrupa, federalizm konusunda dikkatli olunması gerektiğini gösteriyor.

Komünist siyasi sistemde sekiz Avrupalı devlet vardı. Bunlardan beşi üniter devletti.(Macaristan, Polonya, Romanya, Arnavutluk ve Bulgaristan)

Üçü federaldi.(SSCB, Çekoslovakya ve Yugoslavya)

Mucizeler yılı 1989'dan, yedi yıl sonra bu beş üniter devletin tamamı hala üniter devlet iken, üç federal devlet 22 ayrı devlete bölünmüştür.”

İKTİDAR GÜCÜNE GÖRE DEVLET ŞEKİLLERİ

- ❖ **Mutlakıyet**
- ❖ **Meşrutiyet**
- ❖ **Cumhuriyet**

Mutlakıyet yönetiminde, devlet, bir hükümdar tarafından yönetilir. Hükümdara; padişah, şah, kral gibi isimler verilir. Mutlakıyetle yönetilen ülkelerde hükümdar, aynı soydan gelen kimselerden olur. Ülkede sonsuz yetkileri vardır.

Meşrutiyet yönetiminde, başta yetkileri sınırlandırılmış bir hükümdar vardır. Ülke, halkın seçtiği milletvekillerinin oluşturduğu bir Meclis tarafından çıkarılan kanunlara göre yönetilir. Fakat, son söz hükümdarıdır...

Cumhuriyet yönetiminde, Egemenlik hakkı, millettir. Millet kendini yönetecek temsilcilerini seçer. Bu temsilcilerin meydana getirdiği Meclisin belirlediği hükümet ve çıkardığı kanunlarla devletin yönetimini sağlar.

HÜKÜMRANLIKLARINA GÖRE DEVLETLER

ikiye ayrılmaktadır;

• **Bağımsız devletler:** Dış ve iç hükümranlıkları tam olan devletlerdir. Hükümrانlık haklarını serbestçe, kayıtsız ve koşulsuz kullanırlar.

(Ancak, uygulamada pek çok devletin bağımsızlığı kağıt üzerindedir. Buna göre bağımsızlık, gerçekte hükümrانlık gücü nispetindedir.)

• **Yarı bağımsız devletler:** Hükümrانlığın ayrıcalık ve yetkilerini tam olarak kullanamayan devletlerdir. Bunlar genellikle, haricî bakımdan hükümrانlığını tamamen ya da kısmen kaybeden veya kazanamamış olan devletlerdir.

Gelişmişlik Seviyelerine Göre Devletler

Genellikle kişi başına düşen milli gelir baz alınarak yapılan sınıflandırmadır. Ancak, eğitim seviyesi, nüfus artış hızı, bebek ölüm oranları, teknoloji kullanımı, ulaşım, sosyal güvenceler... gibi ölçütler de dikkate alınabilmektedir.

Yaygın kullanılan sınıflama;

Dünya Bankası'na göre de; Kişi başına düşen Milli geliri 5000 Doların altında olanlar **az gelirli**, 5000-10 000 Dolar arasında olanlar **orta gelirli** ve 10 000 Dolardan fazla olanlar **yüksek gelirli** ülkelerdir.

**Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Endeksi 2010 raporu;
Çok Gelişmiş Ülkeler**

- 1 Norway
- 2 Australia
- 3 New Zealand
- 4 United States
- 5 İreland
- 6 Liechtenstein
- 7 Netherlands
- 8 Canada
- 9 Sweden
- 10 Germany
- 11 Japan
- 12 Korea Republic
- 13 Switzerland
- 14 France
- 15 İsrail
- 16 Finland
- 17 İceland
- 18 Belgium
- 19 Denmark
- 20 Spain
- 21 Hong kong
- 22 Greece
- 23 İtaly
- 24 Luxembourg
- 25 Austria
- 26 United Kingdom
- 27 Singapore
- 28 Czech Republic
- 29 Slovenia
- 30 Andorra
- 31 Slovakia
- 32 United Arab Emirates
- 33 Malta
- 34 Estonia
- 35 Cyprus
- 36 Hungary
- 37 Brunei Darussalam
- 38 Qatar
- 39 Bahrain
- 40 Portugal
- 41 Poland
- 42 Barbados